

A TRANSZILVANIZMUS IDŐSZERŰSÉGE TEGNAP ÉS MA

Ha tegnapi vagy tegnapelőtti fejleményeket nézzük, elkerülhetetlen a következtetés: a transzilvanizmus a realitásokkal szembenézni képtelen erdélyi értelmiségi magatartás gondolati kvintesszenciája. Az erdélyi magyarság hivatalos képviselői nem mindig azonosultak explicite azzal a valóságreceptcióval, melyet a transzilvanizmus mint gondolatrendszer jelent, implicite azonban mindenkor a transzilvanizmus valóságképe, azaz egy „gyermeteg utópia” (Tánczos Vilmos) alapján alakították ki létstratégiájukat. A sorsközösség, az egymásrautaltság, a közös történelem szólamai voltak azok a rituális formulák, melyeknek az etnikumok közötti *kölcsönös* kulturális kapcsolatok, a *kölcsönös* megismerés csaknem teljes hiányát kellett volna leplezniük.

A román kultúrpolitika (s vele a Sorescuk, Sălcudeanuk, Fănuş Neaguk) ekként is fogták föl őket, mi magyarok azonban bennük éltünk.

Úgy tűnt, nincs is más lehetőségünk, hiszen a „transzilvanizmusnak” számunkra látszólag két alternatívája lett volna: az irredentizmus, illetve a beolvadás, azaz egy politikai, illetve egy erkölcsi képtelenség.

De mert egy olyan partnerrel álltunk szemben, a kinek az összetartozás, a közös múlt, stb. fogalmi lényegileg semmit nem jelentettek, a transzilvanizmus ismeretrendszerében mozgó gondolkodás olyan ideológiai korlátokat állított, melyek lehetetlenné tették a magyarság reális érdekeinek tudatosítását, a nemzetiségi politizálás pillanatnyi és távlati céljainak józan szétválasztását, következetes és átgondolt stratégia kidolgozását.

Ceauşescu alatt félreérthetetlen volt: e nemes eszmék csupán ráknézve kötelező érvényűek, így nem is eredményezhettek egyebet, mint olyan kompromisszumok sorozatát, melyekben látszateredményekért vagy engedményekért reális veszteségekkel, vagy engedményekkel kellett fizetnünk. E ténnyel az értelmiség vezetői túlnyomó többségükben mégsem voltak képesek az utolsó pillanatokig sem szembenézni.

Az engedmények végeérthetetlen sorozata azonban nem a naív, kompromisszumokra hajló, békés magyarság képét alakította ki a román közvéleményben. Eppen ellenkezőleg! Nem tudok elképzelni olyan stratégiát (az irredentizmus nyílt vállalását is beleértve), mely katasztrofálisabb eredményekre vezethetett volna, mint a romániai magyarság szövetsége Ceauşescu nemzeti szocializmusával.

A két etnikum viszonyát semmi nem terhelhette volna meg súlyosabban, mint a román etnikumnak a helyi arányokat messze meghaladó gazdasági, kulturális, társadalmi térhódítása, az etnikai arányok mesterséges átalakítása. A forradalom után kialakult helyzetben az erdélyi román értelmiség jelentős része számára nem maradt más alternatíva, mint a nacionalista indulatok felszítása. Ez volt az egyetlen hatékony stratégia, mely előjogainak, sőt egzisztenciájának megmentésével kecsegtethetett. S a számítás ragyogóan bevált. Ez az értelmiség csaknem hiánytalanul megőrizte korábbi pozícióit, annak ellenére is, hogy erre szakmai kompetenciája sem mindig tette alkalmassá.

Utólag tehát teljesen világos, ha a romániai magyarság vezetői szembenéznek a ténnyel, hogy a politika lényegében nélkülük képzelel el a jövő Romániáját (s ez egy pillanatig sem volt kétséges) a forradalom után is tudhatta volna kivel áll szemben.

A „transzilvanista” ideológia *aktuálpolitikai* jelentőségének helyes megítélése természetesen nem változtatta volna meg egyik percről a másikra a magyarság esélyeit, bár a Ceauşescu diktatúra esélyeit is alapvetően módosító magatartást tett volna lehetővé. Ceauşescu ugyanis nem jelentéktelen mértékben a romániai magyarság együttműködési készségével, a nemzetiségi kérdés „megoldásának” a magyarság vezetői (főként a székelyek) által jócskán túllihegett „elismerésével” legitimálhatta politikáját.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy a transzilván gondolatban rejlő reális mag ma is érvénytelen lenne. (*Távlatilag* akkor sem volt az.) Úgy tűnik, e gondolat épp napjainkban válhat esélyes alternatívává.

A román társadalom mai, minden korábbiánál mélyrehatóbb erkölcsi, gazdasági, társadalmi válsága teremtheti meg azt a televényt, melyen a sorsközösség, a közös történelem, a közös jövő gondolati magvai végre kicsírázhatnak.

A tárgyilagos megfigyelő számára egyértelmű: a román társadalom és gazdaság mai irányítói a végső csödbe vezetik az országot. Az árliberalizálásról folytatott vitákból kiderül: Petre Roman és csapata egyrészt a kommunisztikus ideológiából örökölt voltantarizmus (azaz a gazdaság irányíthatóságába, értsd a gazdasági törvények egzakt megismerhetőségébe vetett hit), másrészt a gazdasági fatalizmus (a gazdaság belső törvényszerűségei automatikusan kialakítják a gazdaság normális működéséhez szükséges hátteret) alapján tervezi meg a válságból való kilábalást. A kormány ott nem avatkozik bele a gazdaságba, ahol tehetné (a gazdaság-ellenes szempontok alapján verbuválódott nomenklátúra félreállítására) és ott reménykedik a gazdasági törvények érvényesülésében, ahol ez rövid távon teljességgel reménytelen (a gazdaság szerkezetének átalakulása). A kormány gazdasági és politikai célkitűzései egyébként is kategorikusan kizárják egymást.

Hogy pontosan mi fog történni, ma még megjósolhatatlan, de hogy a román társadalom politikai frusztráltsága és a nemzeti önérték (gazdaságilag is „megalapozott”) válsága súlyosbodni fog legalábbis, nagyon valószínű.

Vaknak kell lenni, hogy ne vegyük észre: a Ceauşescu által ránkörökített szemétdomb erjedésnek indult. Kiút csak egy van: Európa. De az Európába (azaz a jövőbe) vezető út egyúttal Erdélybe, Moldvába, Havasalföldre, Bánságba, Partiumba; Besszarábiába, Dobrudzsába (azaz a múltba) is vezet.

S ennek az útnak az elején Erdély eredendő román, magyar (s némileg tán német) népessége is a birodalmi eszme Ceauşescu és elődei által reánszabódított, s Iliescu úrékkal magabiztosan csödbe menetelő híveivel találja majd szemben magát.

Hogy egyelőre tán ez is utópia? Kétségtelen. De ez már értelmes utópiának tűnik, hisz erre az alternatívára felkészülni közelről sem önfeladást hanem identitásuk védelmét, s a románság — utóbbi hónapokban — szívet-lelket melengetően szaporodó Ţinţar Niculináival való tisztességes mert őket és magunkat is erősítő összefogását jelentené. S ez már olyan cél, melyért kockázatni is érdemes. De — az elmúlt 40 év figyelmet rár — most már csak óvatosan!

BÍRÓ BÉLA